

5. Давиденко А.Л. До проблеми терміна «ділове українське мовлення» // Мова та її функціонування. – Вісник ЛДУ – Вип.25. – 1996. – С. 38-41.
6. Вул С.М., Довженко О.В. О лингвистической экспертизе как новом роде исследований в системе Минюста Украины / С.М. Вул, О.В. Довженко // Экспертное обеспечение правосудия: проблемы теории и практики: материалы международной научно-практической конференции (7-8 сентября 2006 г., Симферополь), 2006.

ЩОДО ПИТАННЯ БІЛІНГВІЗМУ: ТЕОРЕТИКО-ПРИКЛАДНИЙ АСПЕКТ

Южека Роман Сергійович

(слухач магістратури 5-го курсу юридичного факультету, Голова наукового товариства курсантів, студентів та слухачів Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ)

Науковий керівник: доцент кафедри соціально-гуманітарних дисциплін,
кандидат філологічних наук Дніпровського державного
університету внутрішніх справ **Мороз Валентина Яківна**

Однією з особливостей України є наявність великої кількості різноманітних мовних меншин. На сьогодні соціально-мовна ситуація в Україні характеризується як білінгвізм або двомовність. Звідси актуальним видається дослідження проблем білінгвізму в сучасній Україні.

Перш за все, слід зауважити, що білінгвізм (двомовність) – специфічний стан суспільного життя, при якому спостерігається і є визнаним факт функціонування й співіснування двох мов у межах однієї держави. Джерелом білінгвізму, як правило, є етнічна неоднорідність самого суспільства, наприклад, існування в одній державі двох етносів, що користуються різними мовами. Через те, що в сучасному світі практично немає етнічно «чистих» держав, білінгвізм, як мовне явище, отримало велике поширення [1, с. 36].

Білінгвізм відображає ситуацію, коли відразу дві мови визнані державою внаслідок юридично закріплених норм або законів на рівні офіційних і з рівноправним статусом для кожної з цих мов. Серед типових прикладів країн з офіційним білінгвізмом є Канада, Бельгія, Фінляндія, Казахстан та ін. Неофіційний білінгвізм відповідає ситуації, коли офіційно визнана лише одна з двох мов, що найбільш часто використовується населенням цієї держави. Разом із тим невизнана на рівні офіційної друга мова продовжує вживатись значною частиною населення достатньо широко. Саме до таких держав сьогодні, через певні історичні причини, належить Україна, як і деякі інші держави на географічному просторі колишнього Радянського Союзу [1, с. 36].

По суті, ситуація двомовності неприродна, нестабільна, навіть

загрозлива та руйнівна, вона характеризується не гармонійною взаємодією мов, а конфліктом і боротьбою, які триватимуть доти, доки на території держави не переможе одна мова. Треба чесно визнати, що у світі не існує двомовності, а є лише проблема двомовності, яку намагаються розв'язати так, як це роблять Фінляндія, Бельгія, Норвегія, Канада, США [1, с. 38]. Звідси проблема білінгвізму в сучасній Україні є досить важливою, та потребує негайного втручання з боку держави задля врегулювання мовної ситуації, що склалася в Україні в останні роки.

На сучасному етапі Україну можна характеризувати як державу національного типу, де наявне чітке протиставлення титульної нації (українців) та національних меншин. Мова титульної нації конституційно закріплена як державна, що означає її введення в усі сфери офіційної комунікації, перш за все на адміністративному рівні, а також у сферу освіти, економіки, культури тощо. Проте процес впровадження української мови в усі сфери суспільного життя став дуже складним. У радянські часи – в період максимального розвитку українсько-російського білінгвізму – російська мова панувала в основних комунікативних сферах на рівні офіційного спілкування. Це не могло не вплинути на розвиток функціональних стилів української мови.

Мовна ситуація, що склалася в Україні в останні роки, досить парадоксальна, оскільки, згідно з Конституцією, державна мова одна, проте вільно функціонують дві з майже повною відсутністю в деяких регіонах мови-опонента. Об'єктивно Україна живе в умовах фактичного (не юридичного) білінгвізму. «Віртуально можна уявити собі, як крізь усю країну проходить невидимий кордон, який розділяє її на дві частини: східну, де панує використання російської мови (чимала частина східної частини пасивно володіє українською мовою), і західну, де в усіх сферах функціонує українська мова (більша частина населення західної частини повною мірою володіє російською мовою)» [2, с. 62].

Масова двомовність України є наслідком тривалого процесу монокультурної асиміляції, тимчасовим перехідним етапом від української до російської одномовності. Здобуття державної незалежності призупинили цей рух, але ця непевна і хитка позиція залишається й досі, тоді як завдання збереження й зміцнення самостійності потребує рішучої зміни вектора двомовного розвитку [3, с. 130].

Нині ситуація в українському суспільстві склалася таким чином, що комунікативна потужність української й російської мов, а також їхній функціональний та соціальний статуси далеко не рівнозначні. Зокрема, у загальнодержавному вимірі серед української молоді лише у сфері навчання

та офіційно-ділових ситуаціях українська мова є більш уживаною, у решті ж комунікативних ситуацій (у сферах розваг, міжособового спілкування, медіа-новин, літератури та музики) домінує російська. Фактично навіть у разі використання державної мови у сфері офіційного спілкування у свідомості мовця формується лише одна мова, лексична система якої вміщує в собі український і російський плани вираження. Прикладом такої мовної поведінки є використання російськомовними громадянами україномовної «паперової» термінології під час спілкування російською мовою. Мовний конформізм українців, їхня звичка підпорядковуватися диктатові російськомовних партнерів по комунікації стали масовим явищем, яке виразно виявляють соціологічні дослідження мовної поведінки молоді в ситуаціях неформального міського спілкування [4, с. 11].

Доводиться констатувати, що в сучасній Україні складається ситуація, яка призводить до масового соціального конформізму, – більше половини населення країни змушене на соціальному рівні переходити до прихильності до російської мови. Адміністративно-директивна українізація вже призвела до розриву між буденним і соціальним рівнями спілкування. Найважчим наслідком цього розриву стає падіння суспільної моралі й утвердження принципу подвійної моралі: для мене – одне, для інших – друге [5, с. 54].

Таким чином, проблема білінгвізму є складною і неоднозначною в Україні, а тому потребує подальшого дослідження у цьому напрямку з метою з'ясування шляхів і причин наявності білінгвізму, а також на основі цього розробки механізмів збалансування мовної ситуації у країні.

Література

1. Павліченко Ю. В. Білінгвізм в Україні: причини й наслідки / Ю. В. Павліченко // Управління розвитком. – 2013. – № 15. – С. 36-38.
2. Савченко Л.В. Міжмовні комунікації: проблеми білінгвізму в Україні / Л.В. Савченко // Культура народів Причорномор'я. – 2003. – № 37. – С. 62-65.
3. Сименко Ю. О. Проблема двомовності в сучасній Україні в соціокультурному аспекті / Ю. О. Сименко // Управління розвитком. – 2014. – № 12. – С. 130-131.
4. Бурда Т. Мовна поведінка особистості в умовах українсько-російського білінгвізму (мовне середовище м. Києва) : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук : 10.02.01 / Т. М. Бурда ; НАН України, Ін-т укр. мови. – К., 2002. – 22 с.
5. Позняк Д. Комунікативні сфери української та російської мов у регіональному вимірі / Д. Позняк // Соціальна психологія. – 2007. – № 1. – С. 53-69.